

۱۹۲۶

ایکینجی جلد

تورکیات مجموعہ سی

استانبول دارالفنون تورکیات استیتوسی طرفندہ نشر ابیدلیر

مدیر:

کرم سبلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنون شده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی

استانبول - دولت مطبعہ سی

۱۹۲۸

صنعت تاریخموزه عائد بعض نوطار

«یشیل جامع» حقنده کی اسی یکی بوتون تدقیقنامه لر بر معمار «الیاس علی» دن بحث ایده رلر. معبدك چوق احتشاملی کتابه سننده ا کمال تاریخی «سکز یوزیکرمی ایکی ذی الحجه سی» اولدوغی مصرح ایکن، بالآخره جامع دروننه وضع ایدیلن «سکز یکریمی یدی رمضان» تاریخی کتابه ده کی «نقاش علی» اثرک معماری اولارق کوسترلمکده در.

بو، برسه و خطا سلسله سی تولید ایدیور. اول امرده، داخلی کتابه نك صاحبی، بروسه جه پک معروف «نقاش علی» در. قلعده کنديسنه نسبت ایدیلن محله سی و مسجدی واردر. نه حفیدی لامی چلی، نه ده بر بروسه لی بو شخصیتی «الیاس علی» دییه ذکر ایتش دکدر.

ثانیاً: محفل کمرنده پک مناسبتر بریچیم عرض ایدن کتابه دن آ کلاشیلدیغنه کوره، «نقاش علی» عمارتک نقشه عائد تریناتی یا پمشدر. مرمرلر اوزرنده کی ثابت ترینادن، چینلر اوزرنده کی لایموت کوزللسکردن باشقه، معبدده هر شی فانی اولمشدر. «سمرقند» ده ا کمال ایله دیکی صنعتنک نفایسنک، قلمنک فورجه سنک آثاردن مع الاسف بو کون نه قبه ده، نه دیوارلرده بر شی کوروله مه یور. بونک ایچون نقاش علی کتابه سی او یو کسک بدیعهلر آراسنده بر عضو زائد حالنده در [۱]. صانیورم که یشیلک قاپیسنده، قدرتی استادلرک ابداعلرله بوی اولچن کتابه سننده کی شاعرانه تصویر، شیمدی یه قادر هیچ برمتبعک نظر دقتی جلب ایتش بولونما یور. بو کتابه محتویاتی، اونی یاراتانلرک حقی غرورینی تفسیر ایدر. اثرک مملکتده کی بدیی احتیاجی تطمین ایچون پایلیدیغی، هر هانکی بر صورتله و یا تصادفی کتیر یاش ویا کلش یا بانجی برده انک محصولی اولمادیغی آ کلاتیر. اثری، بالذات مبدع لری، کتابه ده زائره شویله عرض ایده رلر:

صانع فطرتک اثر صنعتی، قدرت دوکجه یسنک دوکدیکی بودیعه، یعنی شو بنای کریم، جنة النعم

[۱] «نقاش علی» مرمر ایشلری اوزرنده، اخشاب ترینانده، چینی نقشلرنده بر موقع ویرمک ایسته بنلرک دلیللری یوقدر. چونکه، بوتون صنعت شعبه لرنک استادلری اسمرله مصرح و محکوکدر. باشلی باشنه برعالم صنعت صایلان محراب، تبریزی استادره عائددر. عینی درجه ده احتشام عرض ایدن محفله «نقاش محمد» چینی اوزرنده تثبیت ایدیلش امضایی واردر.

نسخه‌لرندن بریدر . بزاونی تقدیر عزیز ايله استنساخ ایتدک . عقبا روضه‌لرندن بر روضه‌در ، بزاونی دنیا چیچک‌لرله نسج ايله‌دک . بواثر اقطار طله قارشى غرورندن صالندی ، بوتون شهرلر بونک ایچون بربرینه کیردی . امثالی ، فلك دوار ، دوره باشلايهلى هيچ بربر ایچون لطف ایتهدی . «
کتابه‌بی اکال ایده‌ر سه‌ک بنانک یالکیز انشاسنه نظارت ايله دیکنى بیلدیکمز بر شخصیتک
داها شامل تاثیرینی بولورز : بو ذات «حاجی عوض» پاشادر . کندیسنه عايد بر سطرده
دینیلورکه :

« اترك راقی ، ناظمی ، قانونلرینک مقنن و مؤسسسی ، بانیسنک عاجز خادمی اخى بايزيد اوغلو
حاجی عوض‌در . »

اترك راقی خطوطنه عايددر ديه‌جك اولور سه‌ق ، «ناظمی» نه‌دیمك اولور ؟ «اساساتنك
مؤسسسی»م دینن شخصیت بودعواسيله نه‌بی مراد ایدیور ؟ حاجی عوض پاشانك خصوصی
حیاتنه ، ماضیسنه ، عااله‌سنك موقعنه باققسزین ساده‌بر پاشا ، بر وزیر اولارق نظر دقته
آلماسی بوصریح ایضا حاتدن تغافللی موجب اولمشدر . مقاله‌مزك مركز ثقلتنی بوشخصیتده
کوره‌نلرك ، بزى عوض پاشایه ساده‌جه معمارلق اضافه ایدیورز ظن ایتهمه‌لرینی رجایده‌رز .
مع‌مافیه اثر اوزرنده‌کی حاکیت و مؤثریتنی و بونک درجه‌سنی ایضاح ایتمکله بر حقیقتک تجلیسنه
یاردیم ایتدیکمزی ظن ایدیورز . ویره‌جکمز ایضاحات ، پاشانك بالکیز «یشیل» اوزرنده‌دکل ،
بوتون اونندن صوکر باشلايان معماریمزده‌کی موقعی اثبات ایده‌جکدر . «عاشق پاشازاده» تاریخنك
یوز دوقسانجی صفحه‌سنده شو قیده مصادف اولمقده‌یز :

« آل عثمان قابوسنده پاشالرده چینلرله شولن آنکدر . و هم غیر اقلیمدن صاحب هنرلى اول
کتیرمشد . »

بروسه‌نك قوزغونلق موقعنده‌کی عااله قبرستاننده کورولن کندی مزار طاشنده
شو عبارته‌بی عیناً بولمقده‌یز : «صاحب السیف والقلم والحساب» . هیج بر شخصیت ایچون خك
ایندیله‌ین بواوصاف ، بوشنه دکلدر . بر آدامك قلیج ، قلم ، و حساب صاحبی اولماسی ایچون ،
ساده‌جه « فرائضه متعلق حسابلری کورور یاخود محاسبه دفترلرینی طوتاردی » دیمك ،
او عصرک تلقینسندن کوز یومق اولور . حاجی عوضدن بحث ایدن تاریخی قیدلرده‌هپ «یا بخیلق»
شمه‌سی حس اولونویور . «دوزمه مصطفی» وقعه‌سنده : «حاجی عوض اولو آباد اوزرینه در حال بر کوپرو
قوزدی» دینیلور . سهی بک تذکره‌سنده «پاشانك ادر نه‌ده بولوندوغی صیراده طو بنجه صوبيله شهرى
ازوا ایتك ایستدیکندن ، نهر ساخنه معظم قویولر خفرا ایتدیردیکندن ، مانع سبیلله بوایشك
کری قالدیفندن» بحث ایدیور . هنرفتی تشبیهی استخفاف ایده‌نلرك ، بالا‌خره مزبله اتخاذ

ایدیلان بوقویو یه ده «حاجی عوض چوقوری» دیمکله بیچاره عمرانچی بی کویا ترینف ایتدکلرینی بیلوروز. چوق دفته شایاندرکه وفاتندن یدی آی اول بروسه ده کی مسجیدینه، مدرسه سینه عاڈ و قفلر ایچون یازیلان وقفیه سندیه کی شاهدلر ایچنده «بناء» تیمورتاش بن عبدالله ده واردر. «حاجی عوض» پاشا، آماسیه یه کچن «چلبی محمد» ایله بروسه یه کلشیدی. «صدرکیر» عنوانی حائز پدیری «اخنی یازید» ک اخیراً «توقاد» ده کشف ایدیلان قبرنده کی احتشام، سلطانلرک غدرینه اوغرایان پاشانک قبرنده بالطبع کوروله مه یور. بروسه ده «حاجی آیواده» ایله «حاجی عوض» حکایه لری اختلاط عرض ایتمه ده در. قارا کوزله حاجی آیواده عاڈ افسانه و مناقبدن بحث ایده نلر، عوض پاشایه عاڈ اثرلردن اولان کوپرویی، سهوآ، حاجی آیواده نسبت ایدیورلر.

باشقالرینی اقتناعه جرأت ایده مه مکله برابر، حاجی آیواده ده حاجی عوض اولماسی احتمالی شایان قبول ایدیورم. اثرلرینی «ولی الدین زاده احمد پاشا» نک تنظیر ایتدیکی «عطانی» حاجی عوض پاشانک اوغلور. عالینک بیانیه کوره مولود ناظمی «سلیمان چلبی» ده بونجیب عاڈه نک پوپوک اوغلو ایتمش. «حاجی عوض» پاشانک حیاتی یازمق صدمه زخار جنده اولدوغی ایچون اونک آجیقلی مناقبی تفصیل ایتمه یوروز. بوايضاحاته استناداً، آرتیق، برحقیت اولارق سرد ایدیلان «معمار الیاس علی» سهوینه نهایت ویرمه لی یز. بوکون ایچون اثری صیوالرله اورتولش بولونان «نقاش علی» نک قدرتی حقنده شبهه یه محل یوقدر. اساساً «تیمور کورکان» ک ضبط ایتدیکی ملکتلرک الکیمتلی غنائمی اولارق کوتوردیکی صنعتکارلر ایچنده «نقاش علی» ده واردی. «بروسه» دن علی العاده براسیر صفتیه کوتورولمه مش، یتیشمش، یدشکین بر صنعتکار اولارق «سمرقنده» سوق ایدیلشیدی. بالاخره وطنه دونمش و قیمتلی قلمیه او اعجاز کار محراب اوکننده، قبه لرده، دیوارلرده خارقلر ابداع ایتمشیدی. بعض مقاله لرده وحقی اثرلرده یشیلک قاپوسنده حاجی عوضه عاڈ سطرده کورونن «مقنن قوانینه» ترکیبی، «پاشانک بعضی قانونلر یا پاماسی» ایله تفسیر و ترجمه ایده نلرک خطاسی ظاهر در. عربجه یه وقوفی اولانلرجه بصورتله ترجمه و تفسیره اصلاً مساع یوقدر. «مقنن قوانینه» ده کی ضمیر، بلا تردد، اثره راجع در؛ «مؤسس اساساته» دیمکدر. منبرک تبریزده اعمال ایدیلهرک صندوقلر دروننده بروسه یه کتیر یله سی ایسه، صرف بر سفسطه در. چونکه، منبرک صول قسمنده کوچوک بر مستطیل ایچنده کی بیت، اثرک «بروسه» ده ابداع ایدیلدیکنی کو-تیرر. «ککستان» دن آلینان بو بیت، اسکی ملکتلرنده کی حکمدار ایچون قونمش مؤبد بر هجویه در:

بنداشت ستمگر که ستم بامن کرد
در کردن خویش بماند بر من بگذشت

بوابدی هجو یه پی لایموت صفحه لرده تثبیت ایدهن بر صنعتکارک عجباً «تبریز» ده قلمه سینه امکان وارمیدر ؟ بروسه ده صنعت تاریخمزی علاقه دار ایدهن شخصیتلری تثبیت و تدقیق ایتمک ایتمک ایسته یلر ایچون کوچوک برفهرست درج ایدهرک بوسطرلره نهایت ویره جکم .

۱ — اولو جامعه ده بو کون هیچ بر نقطه سی قالمایان نقاش علی حفیدی لامعی طرفندن بحث ایدیلن «نقاش موسی» . بوکا بعضاً «معمار موسی» دینیلور .

۲ — یشیل محفانده کی چینیلری اعمال ایدهن «نقاش محمد» . متواضعانه صورته امضاسنی وضع ایدهرکن «عمل محمد مجنون» دیدیکی ایچون بز کندیسنی بو عنوان ایله آرامقده اصابت ایتیه یورز .

۳ — بروسه موزه سننده مزارطاشی محفوظ نقاش سنان بک .

۴ — نقاش فرخ .

۵ — نقاش علی .

۶ — شبلی نقاش احمد .

۷ — امور بک وقفیه لرنده شاهد اولارق کورولن نقاش محمد .

۸ — یشیلک اخشاب قسمنی ابداع ایدهن حاجی احمد تبریزی .

۹ — نقاش محمد شاه .

حسن فرهمی

«سهیل ونوبهار» ه دأر

— پروفیسور «مورتمان» طرفدن نشر ایدیلن «سهیل ونوبهار» مناسبتیه —

۱ — «فرهنک نامه سعدی» مترجمی ایله «سهیل ونوبهار» مترجمی عین ذاتدر . مترجم برنجی اثرده یالکیز کندی آدینی ذکر ایتدیکی حالده، ایکنجی اثرده پدرینک آدینی ده علاوه

توکیات مجموعه سی - ۲۶